

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏTUNİVERSİTETİ

FƏNN SİLLABUSU

Təsdiq edirəm _____ prof.Şövqi Göyçaylı
(kafedra müdiri)

İmza: _____

Tarix: “_15_” ____09____2015-cü il

Kafedra: Coğrafi ekologiya

Fakültə: Ekologiya və torpağşünaslıq

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: **Əhali və sosial ekologiya**

Tədris yükü (saat) cəmi:

Tədris ili 2015 Semestr I Bölmə a/b

Kredit sayı (hər 30 saata 1 kredit)-2

II. Müəllim haqqında məlumat: Təhırov Ramız Təhırov o.

Baş müəllim

(Soyadı,adı,atasının adı,elmi adı və dərəcəsi)

Məsləhət günləri və saatları: _____

E-mail ünvanı: _____

İş telefonu: 539-09-69

III. Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

- 1.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006
- 2.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006
- 3.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010
- 4.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010
- 5.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010
- 6.Ş.Göyçaylı əhali coğrafiyası 1979
- 7.E.Mehrəliyev əhali coğrafiyası 1987

Əlavə:

- 1.Алаев Э.Б Специально-экономическая географии.<Мысль>,1983.
2. Агофонов Н.Т, Лавров С.Б. Главные теоретические проблем географии население. Изд.ВГО СССР 1972
- 3.Babaxanov N.A ,İsmayılov Ç.N. <Yer kürəsi planetimiz olduğu kimi> Bakı 1996
- 4.Зубов В.И Введение в этнологию. МГУ 1993
- 5.Гумилев Л.Н <Этногенез и биосфера земли> 1990
- 6.Копылов В.А. География населения . Учебное пособие . М 1998

IV. Fənnin təsviri və məqsədi:

Əhali artımı qanunları, onun demoqrafik, siyasi, sosial, təbii və hüquqi əsasları, Azərbaycan əhalisinin artımının dünyəvi regional məzmununu, əhalinin irqi tərkibi və irqi fərqlərin sosial mahiyyətini, cəmiyyətlə təbiətin qarşılıqlı münasibətlərini, insanların həyat tərzini və ətraf mühitin vəziyyətinin dəyişdirilməsini, ekoloji tarazlığın pozulması səbəblərinin təhlil edilməsidir.

Kursun məqsədi:

Fənnin tədrisində məqsəd əhali artımı ilə bağlı yaranan sosial problemlərin açıqlanması, həmin problemlərdən yaranan ekoloji vəziyyətin şərhini, yaranmış vəziyyətin sosial ekoloji mahiyyətinin açıqlanması və problemlərin aradan qaldırılması yollarını və üsullarını öyrənməkdir.

V. Fənnin təqvim planı:

Həftələr	Mövzunun adı və qısa icmalı	Mühazirə	Məşğələ	Saat	Tarix
	<p>Mövzu №1. Əhali coğrafiyasının elementlər sistemində yeri. Predmeti, məqsəd və vəzifələri və digər elementlərlə əlaqəsi.</p> <p>Qısa icmalı: Ərazi əhali qruplarını məskunlaşmış yerlər sistemlərini və onların dinamikasını, müxtəlif sosial-iqtisadi və təbii şəraitdə onların tərkibini kompleks şəkildə öyrənir. Bu, iqtisadi və sosial coğrafiyanın əsastərkib hissəsidir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı, müəlliflər və lazimi səhifələr göstərilməklə)</p> <ol style="list-style-type: none">1. Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 20062. Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 20063. N.Ə. Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və sosial coğrafiyası 20104. N.H. Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və sosial coğrafiyası 20105. Z.N. Eminov Azərbaycanın iqtisadi və sosial coğrafiyası 2010	2	2		17.09.15

	<p>Mövzu №2. Əhalinin təkrar artımının coğrafiyası.Əhali qeydiyyatı və onun növləri.ünya əhalisinin say dinamikası.</p> <p>Qısa icmal: Əhalinin təkrar istehsalı(təbii hərəkəti) insan nəsillərinin fasiləsiz bərpa olunmasını və əvəzlənməsini təmin edən doğum, ölüm və təbii artım proseslərinin məcmusudur. Dünya əhalisinin say dinamikası yer üzərində ilk insanların nə zaman və harada əmələ gəlməsi məsələsi bu günədək qızgın elmi diskussiyaların mövzudur. Əhalinin təbii artım göstəricilərini əhalinin 1000 nəfərinə düşən miqdarla (promille 0/00), bəzən isə faizlə ifadə etmək qəbul olunmuşdur.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006 3.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 4.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 	2	2	24.09.15
	<p>Mövzu №3.Əhalinin təkrar istehsalı və onun qanunauyğunluqları.Cins-yaş strukturu və ailə tərkibi.Demoqrafiya anlayışı.Demoqrafik siyasət</p> <p>Qısa icmal: Cins-yaş strukturu əhalinin ən mühüm xarakteristikalarındandır. Coğrafiyaşünaslar və iqtisadçılar ölkələrin və bölgələrin əhalisinin yaş və cins tərkibinin öyrənilməsinə böyük əhəmiyyət vermişlər.Əhalinin təkrar istehsalı(təbii hərəkəti) insan nəsillərinin fasiləsiz bərpa olunmasını və əvəzlənməsini təmin edən doğum, ölüm və təbii artım proseslərinin məcmusudur.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 3.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 4.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006 	2	2	01.10.15

	<p>Mövzu №4.Demoqrafiya anlayışı.Demoqrafik siyasət.Azərbaycanda və MDB ölkələrində demoqrafik şərait.Əhali qanunları.</p> <p>Qısa icmal: Demoqrafik siyasət əlverişli şəraitdə mövcud meylləri qoruyub saxlamaq, vəziyyət əlverişli olmadıqda isə onları dəyişdirmək məqsədilə dövlətin demoqrafik proseslərə məqsədyönlü təsir vasitəsidir.Azərbaycanda demoqrafik proseslərdə xoşa gəlməz meyllər nəzərə çarpır ki,buda əsaslı narahatlıq doğurur və yaranmış vəziyyətin dərinədən araşdırılmasını tələb edir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <p>1.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p> <p>2.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p> <p>3.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	08.10.15
	<p>Mövzu №5.İrqlərin coğrafiyası. Əhalinin irq tərkibi və irqi fərqlər.Böyük və kiçik irqlər.Dünya əhalisinin irq tərkibi.</p> <p>Qısa icmal:İrqlər vahid mənşə və fizioloji əlamətləri ilə bağlı olan ,tarixən təşəkkül tapmış və müəyyən hüdudlarda areallarda yayılmış insan qruplarıdır.Belə hesab edirlərki əsas irqlər-avropoid,neqroid və monqoloid irqlər insanların uzun müddət ərzində spesifik təbii şəraitə uyğunlaşması prosesində yaranmışdır.Dünya əhalisinin 70%-ni təşkil edən dörd böyük irq mövcuddur.Bəşəriyyətin qalan hissəsi keçid və qarışıq irqlərdən ibarətdir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <p>1.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p> <p>2.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p> <p>3.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p> <p>4.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	15.10.15

	<p>Mövzu №6. Dünya əhalisinin etnik tərkibi.Xalqların təsnifatı.Etnogenez.Etnosların həyatına dair fərziyyə.</p> <p>Qısa icmalı: Bəşəriyyət coğrafiyasını əzəli «qeyd» vahidi kimi səciyyələndirərkən elmi cəhətdən daha az dəqiq olan «xalq» anlamına uyğun gələn «etnos» anlayışından geniş istifadə olunur. Xalqların ayırd edilməsi onların öyrənilməsinin ancaq ilkin mərhələsidir. Xalqların təsnifatı da çox mühüm məsələdir. Elm aləminin əksər nümayəndələri bu fikirdədirlər ki, etnoslar sırf sosial təbiətə malikdir və ictimai proseslər nəticəsində meydana gəlirlər</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərməklə)</p> <p>1.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p> <p>2.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p> <p>3.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	22.10.15
	<p>Mövzu №7. Dinlərin coğrafiyası.Dinlərin aktuallığı və onların əhali coğrafiyasında öyrənilməsinin zəruriliyi.Dünya,məhəlli və qəbilə dinlərinin coğrafiyası və mahiyyəti.</p> <p>Qısa icmalı; Din – mədəniyyət formalarından biri olub, fəvqə qüvvələrə sitayişə əsaslanan dünyagörüşü, habelə mənəvi-əxlaqi normaların müqəddəsləşdirilməsidir. Dinlər qəbilə-tayfa (büt-pərəst), məhəlli (milli), dünya dinlərinə bölünür. Yer üzərində geniş yayılmış dünyəvi dinlər – buddizm, xristianlıq və islam dinidir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərməklə)</p> <p>1.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p> <p>1.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p> <p>3.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	29.10.15

	<p>Mövzu №8. Dinlərin coğrafiyası. İslam dininin coğrafiyası.</p> <p>Qısa icmal: İslam. İslamın meydana gəlməsi və onun dünya dininə çevrilməsi. «İslam» termini ərəbcədən tərcümədə «itaət etmə» deməkdir. Bu dini qəbul edənlərə isə mömin (ərəbcə müsəlman) deyilir. Bu dinin ikinci adı – müsəlmanlıq da buradandır. Avropada vaxtilə onu bu dinin banisi Məhəmmədin (latınlaşdırılmış şəkli - Maqomet) adı ilə bağlı «Məhəmmədçilik» də adlandırmışlar.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı, müəlliflər və lazımı səhifələrgöstərlənməklə)</p> <p>1.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006 3.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p>	2	2	05.11.15
	<p>Mövzu №9. Əmək ehtiyatları və əhalinin məşgulluğu. Əmək ehtiyatları anlayışı. Əmək ehtiyatlarının sayı və dinamikası. Əmək ehtiyatlarından istifadə.</p> <p>Qısa icmal: Əmək ehtiyatları-olkə əhalisinin əmək fəaliyyəti ucun zəruri fiziki inkişafa və sağlamlığa malik olan hissədir. Əmək qabiliyyətli əhalinin tərkibində iqtisadi cəhətdən fəal və iqtisadi cəhətdən passiv əhali fərqləndirilir. Əmək ehtiyatları cəmiyyətin bütün xalqın həyat şəraitinin hərtərəfli yaxşılaşdırılması üçün istifadə edilən başlıca məhsuldar qüvvəsidir. Əmək ehtiyatlarının tərkibinə əmək qabiliyyətli yaşda olan əhali daxildir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı, müəlliflər və lazımı səhifələrgöstərlənməklə)</p> <p>1.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 2.Ş.Göyçaylı Əhali coğrafiyası 1979 3.E.Mehrəliyev Əhali coğrafiyası 1987 4.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	12.11.15

	<p>Mövzu №10. Sosial struktur və sosial stratifikasiya.</p> <p>Qısa icmalı: Sosial struktur-cəmiyyətin həyatı ilə bağlı hansısa vahid əlamətlərlə səciyyələnən qarşılıqlı surətdə əlaqəli sosial birliklərin toplusudur. Sınıfı (sınıflar, sosial təbəqələr və qruplar), demografik (gənclər, qadınlar, ahıllar), etnik (qəbilələr, etnoslar, millətlər) və s. iri sabit sosial birliklərdir. İnformasiyanın təşəkkülü şəraitində bu sosial qurumların kəmiyyət və keyfiyyət tərkibi əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 3.E.Mehrəliyev Əhali coğrafiyası 1987 4.Ş.Göyçaylı Əhali coğrafiyası 1979 	2	2	19.11.15
	<p>Mövzu №11. Əhali miqrasiyası.Miqrasiyanın növləri və səbəbləri.Dünya ,MDB və Azərbaycan əhalisinin miqrasiyası.Dünyada məcburi miqrasiyalar.</p> <p>Qısa icmalı: Əhali miqrasiyası (lat.miqratio- köçmə) insanların daimi və ya müvəqqəti yaşayış yerlərini dəyişməsi ilə bağlı Yer kürəsinin bir məntəqəsindən digərinə getməsidir. Əhali miqrasiyası ən qədim zamanlardan mövcuddur. Hələ bəşəriyyətin ilk çağlarında çox böyük sayda insanları əhatə edən bir neçə geniş miqrasiya dövrləri olmuşdur. Qəbilələr ta qədim zamanlardan yeni torpaqlar mənimsəmək ehtiyacı üzündən yerlərini dəyişmişlər. Köçərilərin Asiyadan Avropaya soxulması XIII əsrin ortalarındaək davam etmişdir</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 2.Ş.Göyçaylı Əhali coğrafiyası 1979 3.E.Mehrəliyev Əhali coğrafiyası 1987 4.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 	2	2	26.11.15

	<p>Mövzu №12.Əhali sıxlığı.Əhali sıxlığının öyrənilməsi və əhali sıxlığına təsir göstərən amillər.Dünya əhalisinin regionlar üzrə yerləşməsi.əhali sıxlığının təsərrüfat tipləri ilə qarşılıqlı əlaqəsi.</p> <p>Qısa icmal: Əhali sıxlığı – ərazinin məskunlaşma dərəcəsi, 1 km² ərazidə daimi yaşayan əhalinin sayıdır. «Əhali sıxlığı» termini ilk dəfə «torpağın məhsuldarlığı» anlayışı ilə bağlı XIX əsrin birinci yarısı iqtisadçılarının əsərlərində işlədilmişdir. XVII-XX əsrlərdə yüksək əhali sıxlığı olan arealların meydana gəlməsi sənayenin inkişafı ilə bağlı idi.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələr göstərilməklə) 1.E.Mehrəliyev Əhali coğrafiyası 1987 2.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 3.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 4.Ş.Göyçaylı Əhali coğrafiyası 1979</p>	2	2		03.12.15
	<p>Mövzu №13.Məskunlaşma və məskunlaşmış ərazilər.Məskunlaşma anlayışı.Məskunlaşma formaları.Məskunlaşmanın regional xüsusiyyətləri.</p> <p>Qısa icmal: «Məskunlaşma» termini çox mürəkkəb anlayış olub, əhalinin tarixən məskunlaşması və yerdəyişməsi, onun hansısa yeni əraziləri tutması prosesini və bu proses nəticəsində məskunlaşmış yerlər məcmusunu, hətta cəmiyyətin məkanca təşkili formasını da bildirə bilər. Məskunlaşma dedikdə, adətən, əhalinin ərazidə yerləşməsi və yenidən yerləşməsi və onun nəticəsi – məskənlər şəbəkəsi başa düşülür.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələr göstərilməklə) 1.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 3.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006</p>	2	2		10.12.15

	<p>Mövzu №14.Şəhər yaşayış məskənlərinin coğrafiyası.Şəhər məskunlaşması dayaq məntəqəsi kimi.Şəhərlərin iqtisadi –coğrafi mövqeyi.</p> <p>Qısa icmal: Şəhər – mürəkkəb sosial-iqtisadi hadisədir. O, iCtimai istehsalın təmər küzləşdiyi, müxtəlif maddi nemətlərin, eyni zamanda, həm yaradıcısı, həm də istehlakçısı olan xeyli sayda insan kütləsinin cəmləşdiyi yaşayış məntəqəsidir. Şəhər əhalisi üç mənbə: a) təbii artım, b) mexaniki artım, kənd məskənlərinin dəyişməsi, yaxud onların şəhər hüdudlarına qatılması hesabına təşəkkül tapır.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <p>1.Vüsət Əfəndiyev Əhali coğrafiyası 2006 2.Saleh Nağıyev Əhali coğrafiyası 2006 3.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	17.12.15
	<p>Mövzu №15.Urbanizasiya prosesləri və onun formaları.Urbanizasiyanın mahiyyəti.Şəhərlər və şəhər aqlomerasiyaları.</p> <p>Qısa icmal: Urbanizasiya (ingiliscə-urbanization, latınca urbanus- şəhərə məxsus, urbs- şəhər sözlərindən) bəşəriyyətin inkişafında şəhərlərin rolunun artması ilə bağlı ümumdünya tarixi prosesdir. Şəhərlərin inkişafında dönüş kapitalizm dövründə baş verdi. XVIII-XIX əsrlərin ayırıcında Qərbi Avropada baş verən sənaye inqilabı nəticəsində maşın əməyi geniş yayıldı, manufaktura müəssisələrini fabrik və zavodlar əvəz etdi.</p> <p>Oxu materialları (kitabın adı,müəlliflər və lazimi səhifələrgöstərilməklə)</p> <p>1.N.H.Əyyubov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 2.Z.N.Eminov Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010 3.N.Ə.Paşayev Azərbaycanın iqtisadi və social coğrafiyası 2010</p>	2	2	25.12.15

VI. İmtahan keçirilməsi forması – yazılı, şifahi, dialoq və ya test .

VII. Semestr ərzində qiymətləndirmə və bal bölgüsü:

Balların maksimum miqdarı-100 bal.

A) Semestr ərzində toplanan maksimum bal-50 bal.

Dərsə davamiyyətə görə	10 bal
Tələbələrin sərbəst işinə (referat,prezentasiya,tadqiqat işi və s.) görə Qeyd:Plagiat halları qəti qadağandır!Sərbəst işlə əlaqədar bütün tapşırıqların qısa təsviri, təqdim olunma şərtləri, vaxtı və qiymətləndirmə üsulu dəqiq göstərilir	10 bal
Seminar(məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə (eyni fəndən həm seminar(məşğələ) ,həmdə laboratoriya dərsləri nəzərdə tutulduğu halda onların hər birinə 10 bal ayrılır). Əgər fənnin tədrisi yalnız mühazirə, seminar şəklində nəzərdə tutulursa bu zaman davamiyyətə və sərbəst işə ayrılmış ballar istisna olmaqla qalan 30 bal tədrisin bu növ göstəricilərinə görə hesablanır.	20 bal
Kurs işinin hazırlanmasına və müdafiəsinə görə (fənn üzrə kurs işi(lahiyəsi) nəzərdə tutulmayıbsa ,ona ayrılan 10 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinə əlavə olunur).	10 bal

B) Semestr imtahanı nəticəsinə görə-maksimum 50 bal

Hər biletdə -5 sual, hər suala -10 bal verilir.

Qeyd:Tələbənin imtahandan topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.

C) Semestr nəticəsinə görə qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədər toplanan ballar əsasında)

91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Cox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	Qeyri-kafi	F

Müəllim: _____
(soyadı,adı,atasının adı)

İmza: _____

Tarix: _____